

EXPECTATIONS OF TOURISM AND RECREATION STUDENTS TOWARDS THE COURSE OF EDUCATION

Expectations of students towards the course of education

KRYSTYNA BUCHTA, MAŁGORZATA SKIERT

*The Josef Pilsudski University of Physical Education in Warsaw,
Faculty of Physical Education in Biała Podlaska, Marketing and Statistics Department*

Mailing address: Krystyna Buchta, Faculty of Physical Education, 2 Akademicka Street,
21-500 Biała Podlaska, tel. +48 83 3428784, fax: +48 83 3428800, e-mail: krystyna.buchta@awf-bp.edu.pl

Abstract: The aim of this study was to diagnose the expectations of students entering education in tourism and recreation. The expectations of respondents towards the knowledge and skills necessary to enter professional life and pursue further education were analysed. The research was conducted in academic year 2008/2009 according to the method of diagnostic survey, namely the auditorium questionnaire technique. The group included all undergraduate first-year full time students at the Faculty of Physical Education in Biała Podlaska of the University of Physical Education in Warsaw (N = 157). The sampling was purposeful and comprehensive.

The results of the studies showed that students expected good preparation for employment and are counting on the general intellectual development to enable them to undertake further training. They also declare that during the course of their education they are interested in acquiring additional, extracurricular skills and abilities. Expectations of the respondents were largely shaped by the motives that guided their choice of the course of education. They also depended on their educational and professional plans for the period after completing the undergraduate level. The attitude of the respondents to the learning process was also significantly influenced by their gender and the level of secondary school preparedness.

Key words: students, expectations towards education, motives, education and professional plans

Introduction

The professional literature shows a few trends in the modern educational model for developing specialists in tourism and recreation. The most important thing seems to be paying attention in the training process to such issues as e.g.: the quality of educational services, adaptation of curricula to the real needs of the labour market in tourism and recreation, changing the teaching methods used so far (more frequent use of problem oriented and practical methods), and greater flexibility in training [1, 2, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 19].

In accordance with the objectives of the Bologna Process, the organisation of the learning process should be influenced by students to a greater extent than it has been the case so far. Thus it becomes a necessary to consider in universities' educational policy an approach based on students' personality, which can result in allowing students to participate in development of curricula and making decisions towards implementation of programs [4].

In this context, it seems necessary to conduct systematic research designed to determine recipients of educational services, as well as the needs and expectations and their degree of satisfaction.

The aim of this study was to learn the opinions of students entering education courses in tourism and recreation at the Faculty of Physical Education in Biała Podlaska on their expectations towards the undergraduate course as well as knowledge and skills necessary to enter professional life and undertake

further education. Expectations of respondents in the context of which were guided by motives in making their plans of study and vocational education after completing undergraduate

Expectations of the respondents were considered in the context of motives that guided them to undertake this course of education and their education and professional plans after the completion of undergraduate course.

Material and methods

The study included all first-year full time students of tourism and recreation at the Faculty of Physical Education in Biała Podlaska (N = 157). The sampling was purposeful and comprehensive. The study was conducted at the beginning of the first semester in academic year 2008/2009.

The study used the diagnostic survey technique, namely auditorium questionnaire technique. The questionnaire survey consisted of a block of questions relating to such issues as motives underlying their undertaking of this course of study, expectations of respondents in the preparation for work in certain establishments, additional skills and abilities, as well as educational and professional plans after the completion of the undergraduate degree and particulars of respondents including variables characterising their gender, place of residence, financial situation, type of secondary education, high-school performance and education level of father and mother.

In the attempt to diagnose the expectations towards professional preparation that respondents would like obtain in the course of study, a five point scale was used (1-5; 5-max).

In pursuing the overall objective the study, based on the opinions of students, answers to the following questions were sought:

1. What are the expectations of students beginning their studies at the university towards the learning process and preparation for working in certain institutions?
2. What are their expectations for specific skills, they would like acquire in the course of the study?
3. Will environmental variables differentiate between the expectations of students in those areas?
4. What motivated the respondents in the making of choice as to the course of education?
5. To what extent the motives underlying the choice of the course of education affect their expectations as to professional preparation?
6. What other skills and abilities the respondents expect to gain?
7. What are the respondents' professional and study plans after the completion of the undergraduate studies?

Results

Description of the respondents

The target of the educational services in the course of tourism and recreation at the Faculty of Physical Education in Biała Podlaska mostly included men (62%). The respondents were mostly people living in urban areas (69%), declaring average (52%) or good (43%) financial status (sometimes difficult – 5%), with the vast majority of them being graduates of comprehensive secondary schools (84%), mostly average (53%) or good students (38%). The respondents came from families, where the father was a high school graduate (37%) or a vocational school graduate (36%), rarely the father was a university graduate (one in five), with some having completed primary school (8%). As far as the mother's education structure was concerned, the responses were as follows: secondary (45%), higher (31%) and basic vocational education (22%) and primary (3%).

Expectations of the respondents towards education and their social and demographic determinants

Table 1 presents the arithmetic averages of the assessed elements (on a 5-point scale), calculated for the whole group studied and within the subgroups distinguished based on the particulars indicated by the respondents.

Table 1. Expectations of the respondents towards professional preparation according to socio-demographic variables*

specification	total	Gender			Place of residence			Financial status			High school results		
		female	male	level of significance	urban	rural	level of significance	good	average and difficult	level of significance	good and very good	average and poor	level of significance
A. Preparation for work in this type of institutions:													
a.	3.6**	3.8	3.5	0.110	3.5	3.8	0.308	3.5	3.7	0.508	3.6	3.6	0.678
b.	3.7	3.8	3.6	0.420	3.7	3.6	0.512	3.8	3.6	0.547	3.7	3.6	0.666
c.	3.9	4.2	3.8	0.055	3.8	4.3	0.017	3.8	4.1	0.159	4.0	3.9	0.747
d.	4.3	4.2	4.4	0.294	4.3	4.3	0.745	4.5	4.1	0.040	4.4	4.2	0.189
e.	3.5	3.8	3.3	0.014	3.4	3.6	0.291	3.5	3.4	0.606	3.7	3.3	0.035
f.	2.3	2.3	2.3	0.846	2.3	2.4	0.741	2.4	2.3	0.807	2.6	2.1	0.026
g.	2.5	2.7	2.3	0.021	2.4	2.5	0.560	2.4	2.5	0.481	2.6	2.4	0.392
h.	3.7	3.8	3.7	0.681	3.7	3.9	0.276	3.9	3.7	0.368	3.8	3.7	0.455
B. Knowledge and skills in the field of:													
a.	4.1	4.3	4.0	0.059	4.0	4.3	0.220	4.1	4.1	0.671	4.2	4.0	0.205
b.	3.8	4.0	3.7	0.076	3.7	4.0	0.127	3.8	3.8	0.823	4.0	3.7	0.101
c.	3.8	4.0	3.7	0.076	3.8	3.9	0.533	3.9	3.8	0.678	3.9	3.8	0.504
d.	3.0	3.2	2.9	0.329	3.1	2.9	0.482	3.2	2.9	0.199	3.1	2.9	0.351
e.	3.8	3.8	3.8	0.831	3.9	3.6	0.261	3.9	3.7	0.210	3.9	3.7	0.221
f.	3.6	3.9	3.4	0.009	3.6	3.7	0.533	3.7	3.6	0.425	3.7	3.5	0.301
g.	4.0	4.3	3.8	0.007	4.0	4.1	0.469	4.1	4.0	0.749	4.2	3.9	0.109

Explanations: A: a. travel agencies; b. hotels; c. holiday resorts d. sporting centres; e. fitness and leisure centres; f. central and local government agencies; g. social organisations; h. independent business activity.

B: a. organisation or recreation and tourism projects; b. preparation of tourist and recreational offer; c. mastering of foreign languages; d. computer skills; e. managerial skills; f. preparation for further education; g. general intellectual development. * - statistically significant variables differentiating opinions of the respondents included; statistically significant differences - in bold print; p < 0.05 ** - on a 5-point scale

The results showed that the surveyed students expected especially to be well prepared for work in such establishments as sporting and leisure facilities, hotels, travel agencies, recreation and treatments centres (average rating 4.3-3.5). Their expectations were similar as far as preparation of own business activity was concerned (3.7). By contrast, much less interest was expressed by the respondents in working for government and local government agencies (2.3), as well as social organisations (2.5).

A comprehensive analysis of the distinguished subgroups was conducted (according to the particulars provided) showed that the opinions of the respondents in this regard were significantly differentiated according to the gender and educational performance in high school. In most of the evaluated elements women showed higher expectations than men, with statistically significant differences related to preparation for work in the recreation and leisure centres, as well as in organisations of a social nature. Similarly, better students (high school) expect a higher level of professional preparation than it was in the case of other respondents, with significant differences related to preparation for work in recreation and leisure centres, as well as central and local government agencies (Tab. 1A).

Place of residence and financial status differentiated opinions of the respondents only in respect of individual items, and in the case of such variables as the type of secondary education, education of father and mother no statistically significant differences were detected.

The questioned students also spoke about the specific skills they would like to acquire in the course of study. The highest expectations related to ability to organise tourist and recreational projects (4.1), preparation of tourism and recreation offer (3.8) and acquisition of managerial skills (3.8). In addition to the expectations associated with the course of education the surveyed respondents also have a similar level of expectations as to the general intellectual development (a "good" grade on the five-point scale), and mastering of foreign languages (3.8). In turn, the lowest expectations of the respondents (only a "satisfactory" level) related to computer skills.

The conducted statistical analysis of the particulars stated by the respondents showed that only the gender appeared to significantly differentiate opinions of the respondents. The women demonstrated higher expectations than the men, with statistically significant differences occurring twice – in the case of preparation for further education and general intellectual development (Tab. 1B).

Table 2. Expectations of the respondents towards professional preparation and the motives underlying the choice of education course and the plans after graduation

specification	total	Motives underlying the selection of undergraduate studies									Plans after completion of undergraduate studies					
		desire to be qualified in a profession related to the course of study			predispositions and interest in the field of tourism, recreation and sport			attractiveness of the course of study			undertaking of masters degree supplementary courses			undertaking of employment and further education		
		people indicating this motive	other people	level of significance	people indicating this motive	other people	level of significance	people indicating this motive	other people	level of significance	people indicating this plan	other people	level of significance	people indicating this plan	other people	level of significance
A. Preparation for work in this type of institutions:																
a.	3.6	3.7	3.5	0.243	3.7	3.4	0.250	3.5	3.7	0.488	3.6	3.6	0.844	3.8	3.5	0.128
b.	3.7	4.0	3.4	0.002	3.6	3.8	0.498	3.7	3.7	0.969	3.8	3.5	0.116	3.7	3.7	0.791
c.	3.9	4.3	3.6	0.001	4.1	3.7	0.039	4.1	3.8	0.097	4.0	3.9	0.419	4.1	3.9	0.353
d.	4.3	4.4	4.2	0.143	4.4	4.0	0.014	4.4	4.2	0.274	4.4	4.1	0.019	4.2	4.3	0.440
e.	3.5	3.8	3.2	0.009	3.6	3.2	0.075	3.8	3.2	0.004	3.7	3.2	0.009	3.5	3.5	0.707
f.	2.3	2.3	2.3	0.999	2.3	2.4	0.610	2.4	2.3	0.618	2.3	2.3	0.846	2.3	2.3	0.974
g.	2.5	2.5	2.5	0.966	2.5	2.4	0.780	2.6	2.3	0.162	2.6	2.3	0.109	2.6	2.4	0.380
h.	3.7	4.0	3.5	0.042	3.7	3.9	0.253	3.7	3.8	0.501	3.7	3.8	0.872	4.1	3.6	0.038
B. Knowledge and skills in the field of:																
a.	4.1	4.4	3.8	0.001	4.2	3.9	0.038	4.4	3.9	0.011	4.2	4.0	0.125	4.0	4.1	0.547
b.	3.8	4.0	3.6	0.030	4.0	3.5	0.023	4.0	3.7	0.060	4.0	3.6	0.028	3.8	3.8	0.674
c.	3.8	4.0	3.6	0.014	3.8	3.8	0.718	4.0	3.7	0.187	4.0	3.5	0.008	3.7	3.8	0.611
d.	3.0	3.2	2.9	0.175	2.9	3.3	0.150	3.1	3.0	0.409	3.1	3.0	0.637	3.2	3.0	0.290
e.	3.8	4.0	3.6	0.047	3.8	3.8	0.687	3.8	3.8	0.801	3.8	3.7	0.407	3.9	3.7	0.295
f.	3.6	3.7	3.5	0.323	3.7	3.4	0.159	3.8	3.5	0.036	3.7	3.5	0.275	3.8	3.5	0.098
g.	4.0	4.2	3.8	0.034	4.2	3.7	0.031	4.2	3.9	0.057	4.1	3.8	0.096	4.1	4.0	0.796

Explanations as in the case of Table 1.

Expectations of respondents towards undergraduate studies and the motives underlying the undertaking of this course of studies

In light of the specialist literature, the factor that significantly impinges on the expectations of students as to the process and educational outcomes are the motives that lead them to choose a particular field of study [7].

Therefore the studies made an attempt to designate the elements that most affect students' educational decisions. The results showed that most of the respondents were guided in their choices by more than one motive, but most of them pointed that this course of education was in line with their talents and interests (about 2/3 of the respondents), the desire to acquire a profession in accordance with the course of education (nearly half of the respondents) and the attractiveness of the field of study (over 41%).

Table 2 shows the diversity of expectations towards the studies, on the part of respondents characterised by different motives in making of educational decisions. And so, students guided by the desire to acquire a profession in accordance with the course of education mostly showed higher expectations than the other respondents, both, in the context of preparation for work in certain establishments as well as in the level of knowledge and skills.

Aptitude and interest in tourism, recreation and sports were important motives impinging on the opinions of the respondents in relation to the expectations placed on professional preparation in recreation and sports facilities, as well as with respect to organisation of tourism and recreational projects, preparation of tourism and leisure, and general intellectual development. Students motivated by these factors also pointed to higher needs in these respects.

In turn, those referring to the attractiveness of the field of study as the main incentive for undertaking of this course, reported higher expectations towards preparation for work in recreation and leisure centres, as well as organisation of tourism and recreational projects and preparation for further education.

Expectations and educational and professional plans of the respondents

This paper also attempts to determine whether and to what extent educational and professional plans after the completion of undergraduate studies influenced the current expectations of the respondents towards the study. For this purpose, the opinions of students with different plans for the future were compared.

The research showed most of the respondents intended to pursue further education (62%). These students also had higher expectations as to the learning process than the other respondents, while significant differences were recorded in four to fifteen assessed elements. In turn, every third respondent intended to combine further education and work. Those students declared significantly higher expectations than other respondents, only as far as preparation for business activity was concerned (Tab. 2).

Changing the course of postgraduate education was planned by merely every sixth respondent, with the expectations of these individuals not being significantly different from those of other respondents.

Discussion

When choosing the field of study, young people make a more or less conscious choice of strategy, not only educational, but also professional. These choices are also related to the

specific expectations of the university and towards the education.

The results of the research carried out showed that students beginning their studies at the Faculty of Physical Education in Biała Podlaska in tourism and recreation had high expectations towards the study. Particularly important issues for them included good preparation for work in institutions whose activities were directly connected with the course of their education. Additionally, they showed great interest in independent business activity.

Except as expressly specified professional expectations, the respondents also indicated the need for good preparation for further education and general conditions for intellectual development.

In light of the outcome of these studies, is striking to see the low level of expectations regarding computer literacy. Meanwhile, this ability is associated with improvement in the performance of many tasks in tourism related to the administration and communication to facilitate the acquisition of new information and data processing. Based on the studies presented, it is however difficult to unambiguously interpret this fact, although the most likely interpretation seems to be that most students were confident about their skills in this area gained in high school.

The research also confirmed the fact recorded in the literature that the expectations of students towards the course of the learning process, and especially its effects, are shaped largely based on the future professional roles envisaged and motives which led them to choose the course of studies [7, 17]. Professionally motivated people, and those motivated by talents and interests in tourism, sport and recreation had generally higher expectations than the other respondents. It is worthwhile noting that these two motives dominated the educational decisions of students entering the researched course of education at the Faculty of Physical Education in Biała Podlaska, which also shows the maturity of their choices and accurately predicts the effects of the learning process. Interest in the studied field is a motivation to act, to learn and to deepen one's knowledge and skills [19], hence the choice of the course of education in line with one's interests and predispositions affect the success of university education and also the attitude to the future job and career outcomes [5].

Confrontation with the presented results with those of previous studies conducted among students in the same field, but already completing their undergraduate education the academic year 2006/2007 [3] shows a great deal of similarity. In both cases, the respondents were guided mainly professional motives and interests in undertaking this course of education. Also their educational and career plans after the completion of undergraduate studies were similar.

The results also confirmed the fact observed in previous studies – i.e. that undergraduate studies are for most students only a transitional phase leading to postgraduate degree studies, rather than a shorter route to the profession [3]. The correctness of this argument was also confirmed by the results of research on a nationwide sample [18].

The study also found that the respondents expect to acquire additional qualifications beyond program of study. Therefore, it seems necessary to offer relevant courses, workshops or other elective studies to enable students to acquire qualifications as tour leader, tour guides, specific field instructors, supervisor of school trips and leisure facilities, educators of children and adolescents, because of these qualifications were mostly desired by the respondents. Research carried out among employers shows that such additional qualifications (apart from basic university education) significantly increase the attractiveness of candidates for jobs in tourism. In addition, employers are eager to employ instructors of sports and recreation, with parti-

cularly valuable skills including fitness and aerobic tennis, swimming, diving, windsurfing and downhill skiing and snowboarding [1].

In the light of student expectation formulated in thin way in the paper, realisation of such expectations remains an important issue. This involves not only the quality of university services, but also the need to engage the students in this process. Meanwhile, looking at the findings on the characteristics of profiles of the people undertaking the studies – the respondents are usually average high school graduates and as the practice shows – they are not always willing to make appropriate physical and intellectual effort. Therefore it remains an open question how to satisfy the customer – the student, giving him/her education of appropriate quality, without reducing the value of the degree.

Due to the nature of the sampling, the results of the tests do not allow for generalisations to be made as to the final outcomes, although they confirm the general accuracy reported in previous studies relevant to the learning process in tourism and recreation.

Conclusions

Seeking answers to the question of what expectations of future studies and profession accompany students starting education and what is the hierarchy and constraints of those expectations, it was found as follows:

1. The respondents were characterised by high professionally oriented expectations relating to specific skills to work in facilities such as sports and recreational centres, hotels and travel agencies. The respondents also showed a fairly high interest independent business activity.

2. Expectations of students towards the learning process were significantly differentiated by the gender, the level of preparation for university study, the motives underlying the undertaking of the education as well as educational and career plans.

3. First year students declared interest in acquiring additional extracurricular skills and qualifications during the course of their education.

Acknowledgements

The research was financed by the Ministry of Science and Higher Education, projects numbers AWF-BW.III/17 and AWF-BW.III/29.

Literature

- Alejziak B. (2005) Analysis of jobs and skills sought in the sector of tourist services. Report of studies conducted in 2003. *Folia Turistica*, 16, 37-63. [in Polish]
- Bosiacki S. (2001) Training in tourism and recreation on the background of international standards. [in]: A. Nowakowska (ed.) Objectives and Content of Academic Education in the Field of Tourism and Recreation. *Zeszyty Naukowe AWF Kraków*, 81, 20-28. [in Polish]
- Buchta K., Skiert M. (2008) Assessment of professional qualifications and educational plans by tourism and recreation graduates. *Pol. J. Sport Tourism*, 1-2, 15, 69-72.
- Chełmecki B. (2007) Training of personnel for the purpose of physical education from the perspective of the Bologna Process. [in]: J. Nowocień (ed.) Socio-educational Face of Modern Sport and Olympic Competition. Patriotic Education Through Sport. AWF, PAOL, Fundacja Centrum Edukacji Olimpijskiej, Warszawa, 180-185. [in Polish]
- Cieśliński R. (2006) Teaching and educational process in Faculty of Physical Education in Biała Podlaska, in the opinion of students. *Rocznik Naukowy ZWWF w Białej Podlaskiej*, 13, 171-189. [in Polish]
- Jarmuła-Kliś T. (1996) Students of the Krakow Academy of Physical Education in a Changing Social Reality. Wydawnictwo Monograficzne AWF Kraków, 69. [in Polish]
- Jaworski Z. (1989) Physical Education Students '89 about Themselves. Instytut Badań Problemów Młodzieży, Warszawa. [in Polish]
- Jaworski Z. (2008) Studies of Tourism and Recreation in Poland: the Programs and Entities – Proposed Standards. ALMAMER Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa. [in Polish]
- Kozioł L. (2001) System of quality assurance in personnel training in the field of tourism and recreation. [in]: A. Nowakowska (ed.) Objectives and Content of Academic Education in the Field of Tourism and Recreation. *Zeszyty Naukowe AWF Kraków*, 81, 29-40. [in Polish]
- Kruczek Z. (1993) Reforming the study of tourism at the Academy of Physical Education in Krakow. *Folia Turistica*, 4, 117-128. [in Polish]
- Olszewska-Matz A., Siwiński W. (1987) The influence of motives underlying the choice of occupation and school on the results of the educational process - Based on the example, of the Faculty of Tourism and Recreation, Academy of Physical Education in Poznań. *Roczniki Naukowe AWF w Poznaniu*, 36, 307-311. [in Polish]
- Ruben B.D. (2003) Pursuing Excellence in Higher Education: Eight Fundamental Challenges. Jossey – Bass, San Francisco.
- Surówka-Fenczyn I. (1992) Motives underlying the choice of education in the field of tourism and recreation. *Folia Turistica*, 3, 95-101. [in Polish]
- Świerzbowska-Kowalik E. (1993) Academic teachers and students. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe*, 1, 90-99. [in Polish]
- Tuning Educational Structures in Europe. www.tuning.unideusto.org.
- Winiarski R. (2001) Profile of a graduate of university education in tourism and recreation. [in]: A. Nowakowska (ed.) Objectives and Content of Academic Education in the Field of Tourism and Recreation. *Zeszyty Naukowe AWF Kraków*, 81, 41-46. [in Polish]
- Wójcicka M. (1999) Expectations of students towards studies and the selected course of education. Research report. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe*, 14, 56-71. [in Polish]
- Wójcicka M. (2001) Diversification in higher education. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe*, 18, 7-23. [in Polish]
- Zdebski J. (1993) Selection of study, training and employment of specialists in tourism. [in]: H. Grabowski, H. Sozański, R. Winiarski, J. Zdebski (ed.) Socio-pedagogical Problems of Education in Universities of Physical Education. AWF, Kraków, 55-64. [in Polish]

Submitted: July 23, 2009

Accepted: August 13, 2009

OCZEKIWANIA STUDENTÓW TURYSTYKI I REKREACJI WOBEC KIERUNKU KSZTAŁCENIA

Oczekiwania studentów wobec kształcenia

KRYSTYNA BUCHTA, MAŁGORZATA SKIERT

*Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie,
Zamiejscowy Wydział Wychowania Fizycznego w Białej Podlaskiej, Zakład Marketingu i Statystyki*

Adres do korespondencji: Krystyna Buchta, Zamiejscowy Wydział Wychowania Fizycznego,
ul. Akademicka 2, 21-500 Biała Podlaska, tel.: 083 3428784, fax: 083 3428800,
e-mail: krystyna.buchta@awf-bp.edu.pl

Streszczenie: Celem badań było zdiagnozowanie oczekiwań wobec studiów studentów rozpoczynających naukę na kierunku turystyka i rekreacja. Analizowano oczekiwania badanych dotyczące wiedzy i umiejętności umożliwiających podjęcie pracy zawodowej i niezbędnych do dalszego kształcenia. Badania przeprowadzono w roku akademickim 2008/2009 za pomocą metody sondażu diagnostycznego, techniką ankiety audytoryjnej. Objęto nimi wszystkich studentów pierwszego roku studiów stacjonarnych I stopnia w Zamiejscowym Wydziale Wychowania Fizycznego (ZWWF) w Białej Podlaskiej Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie (N = 157). Dobór próby był celowy i wyczerpujący.

Wyniki zrealizowanych badań pokazały, że studenci oczekują dobrego przygotowania zawodowego oraz liczą na ogólny rozwój intelektualny umożliwiający im dalsze kształcenie. Deklarują także zainteresowanie nabyciem w czasie studiów dodatkowych, pozaprogramowych uprawnień i kwalifikacji. Oczekiwania badanych kształtowane były w dużej mierze przez motyw, jakimi kierowali się przy wyborze kierunku kształcenia. Zależały one także od ich planów edukacyjno-zawodowych dotyczących okresu po ukończeniu studiów licencjackich. Na stosunek badanych do procesu kształcenia znaczący wpływ miała ponadto płeć oraz poziom przygotowania wyniesiony ze szkoły średniej.

Słowa kluczowe: studenci, oczekiwania wobec studiów, motyw, plany edukacyjno-zawodowe

Wstęp

W literaturze przedmiotu wskazuje się na kilka trendów wyznaczających współczesny model kształcenia specjalisty turystyki i rekreacji. Najistotniejsze wydaje się zwrócenie uwagi w procesie kształcenia m.in. na: jakość usługi edukacyjnej, dostosowanie programów nauczania do rzeczywistych potrzeb rynku pracy w turystyce i rekreacji, zmianę dotychczas stosowanych metod nauczania (częstsze wykorzystanie metod problemowych i praktycznych) oraz większą elastyczność kształcenia [1, 2, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 19].

Zgodnie z założeniami Procesu Bolońskiego, na organizację procesu kształcenia powinni w większym niż dotychczas stopniu oddziaływać sami studenci. Koniecznym staje się zatem uwzględnianie w polityce edukacyjnej uczelni podejścia opartego na podmiotowości studenta, z której wynikałaby możliwość jego współuczestniczenia w tworzeniu programów studiów i współdecydowania o ich realizacji [4].

W tym kontekście niezbędne wydaje się prowadzenie systematycznych badań mierzących zarówno do określenia adresata usługi edukacyjnej, jak też jego potrzeb i oczekiwań oraz stopnia ich zaspokojenia.

Celem prezentowanych badań było poznanie opinii studentów rozpoczynających naukę w ZWWF w Białej Podlaskiej na

kierunku turystyka i rekreacja dotyczących oczekiwań wobec studiów I stopnia, w zakresie wiedzy i umiejętności umożliwiających podjęcie pracy zawodowej i niezbędnych do dalszego kształcenia. Oczekiwania badanych rozpatrywano w kontekście motywów jakimi kierowali się przy podejmowaniu studiów oraz ich planów edukacyjno-zawodowych po ukończeniu studiów licencjackich.

Material i metody

Badaniami objęto wszystkich studentów pierwszego roku stacjonarnych studiów I stopnia na kierunku turystyka i rekreacja w ZWWF w Białej Podlaskiej (N = 157). Dobór próby był celowy i wyczerpujący. Badania przeprowadzono na początku pierwszego semestru studiów, w roku akademickim 2008/2009.

W pracy zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z techniką ankiety audytoryjnej. Kwestionariusz ankiety obejmował blok zagadnień dotyczących m.in. motywów podjęcia studiów, oczekiwań badanych w zakresie przygotowania do podjęcia pracy w określonych placówkach, dodatkowych uprawnień, a także planów edukacyjno-zawodowych po ukończeniu studiów I stopnia oraz metryczkę, która zawierała takie zmienne charakteryzujące badanych jak: płeć, miejsce zamie-

szkania, sytuacja finansowa, typ ukończonej szkoły średniej, wyniki w nauce ze szkoły średniej oraz wykształcenie ojca i matki.

Podejmując próbę zdiagnozowania oczekiwań wobec przygotowania zawodowego, jakie badani chcieliby uzyskać w toku studiów, zastosowano skalę pięciopunktową (1-5; 5-max).

Przy realizacji założonego celu ogólnego badań, opierając się na opiniach studentów, poszukiwano odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jakie oczekiwania wobec procesu kształcenia mają studenci rozpoczynający naukę w uczelni w zakresie przygotowania do pracy w określonych placówkach?

2. Jakie są ich oczekiwania w zakresie określonych umiejętności zawodowych, jakie chcieliby nabyć w toku studiów?

3. Czy zmienne środowiskowe różnicują oczekiwania studentów w wymienionych wyżej zakresach?

4. Czym kierowali się badani dokonując wyboru kierunku kształcenia?

5. W jakim stopniu motyw wyboru kierunku studiów wpływają na ich oczekiwania wobec przygotowania zawodowego?

6. Na uzyskanie jakich dodatkowych kwalifikacji liczą badani?

7. Jakie są plany edukacyjno-zawodowe badanych po ukończeniu studiów pierwszego stopnia?

Wyniki

Charakterystyka badanych

Adresatami usługi edukacyjnej na kierunku turystyka i rekreacja ZWWF byli w większości mężczyźni (62%). Badani to osoby głównie mieszkające w miastach (69%); deklarujące przeciętną (52%), bądź dobrą (43%) sytuację materialną (sporycznie trudną – 5%); w zdecydowanej większości absolwenci liceów ogólnokształcących (84%); głównie uczniowie przeciętni (53%) lub dobrzy (38%). Badani studenci pochodzili z rodzin z wykształceniem ojca średnim (37%) lub zasadniczym zawodowym (36%), rzadziej z wyższym (co piąty) bądź podstawowym (8%). W strukturze wykształcenia matki odnotowano kolejno: średnie (45%), wyższe (31%) i zasadnicze zawodowe (22%) oraz podstawowe (3%).

Oczekiwania badanych wobec studiów i ich społeczno-demograficzne determinanty

W Tabeli 1 zaprezentowano średnie arytmetyczne ocenianych elementów (wg 5-punktowej skali), obliczone dla całej grupy badawczej oraz w ramach podgrup wyróżnionych ze względu na zmienne metryczkowe.

Tabela 1. Oczekiwania badanych dotyczące przygotowania zawodowego według zmiennych społeczno-demograficznych*

wyszczególnienie	ogółem badani	Płeć			Miejsce zamieszkania			Sytuacja materialna			Wyniki w szkole średniej		
		kobiety	mężczyźni	poziom istotności	miasto	wieś	poziom istotności	dobra	przeciętna i trudna	poziom istotności	dobre i b. dobre	przeciętne i słabe	poziom istotności
A. Przygotowanie do pracy w placówkach typu:													
a.	3,6**	3,8	3,5	0,110	3,5	3,8	0,308	3,5	3,7	0,508	3,6	3,6	0,678
b.	3,7	3,8	3,6	0,420	3,7	3,6	0,512	3,8	3,6	0,547	3,7	3,6	0,666
c.	3,9	4,2	3,8	0,055	3,8	4,3	0,017	3,8	4,1	0,159	4,0	3,9	0,747
d.	4,3	4,2	4,4	0,294	4,3	4,3	0,745	4,5	4,1	0,040	4,4	4,2	0,189
e.	3,5	3,8	3,3	0,014	3,4	3,6	0,291	3,5	3,4	0,606	3,7	3,3	0,035
f.	2,3	2,3	2,3	0,846	2,3	2,4	0,741	2,4	2,3	0,807	2,6	2,1	0,026
g.	2,5	2,7	2,3	0,021	2,4	2,5	0,560	2,4	2,5	0,481	2,6	2,4	0,392
h.	3,7	3,8	3,7	0,681	3,7	3,9	0,276	3,9	3,7	0,368	3,8	3,7	0,455
B. Wiedza i umiejętności w zakresie:													
a.	4,1	4,3	4,0	0,059	4,0	4,3	0,220	4,1	4,1	0,671	4,2	4,0	0,205
b.	3,8	4,0	3,7	0,076	3,7	4,0	0,127	3,8	3,8	0,823	4,0	3,7	0,101
c.	3,8	4,0	3,7	0,076	3,8	3,9	0,533	3,9	3,8	0,678	3,9	3,8	0,504
d.	3,0	3,2	2,9	0,329	3,1	2,9	0,482	3,2	2,9	0,199	3,1	2,9	0,351
e.	3,8	3,8	3,8	0,831	3,9	3,6	0,261	3,9	3,7	0,210	3,9	3,7	0,221
f.	3,6	3,9	3,4	0,009	3,6	3,7	0,533	3,7	3,6	0,425	3,7	3,5	0,301
g.	4,0	4,3	3,8	0,007	4,0	4,1	0,469	4,1	4,0	0,749	4,2	3,9	0,109

Objaśnienia: A: a. biura podróży; b. hotele; c. ośrodki wypoczynkowe; d. ośrodki sportowe; e. centra rekreacji i odnowy biologicznej; f. organy administracji rządowej i samorządowej; g. organizacje społeczne; h. samodzielna działalność gospodarcza. B: a. organizowanie przedsięwzięć turystyczno-rekreacyjnych; b. przygotowywanie oferty turystycznej i rekreacyjnej; c. znajomość języków obcych; d. obsługa komputera; e. umiejętności menedżerskie; f. przygotowanie do dalszego kształcenia; g. ogólny rozwój intelektualny. * - uwzględniono zmienne różnicujące opinie badanych istotnie statystycznie; wytuszczoną czcionką wyróżniono różnice istotne statystycznie; p < 0,05

** - wg skali 5-punktowej

Wyniki badań pokazują, że ankietowani studenci oczekiwali przede wszystkim dobrego przygotowania do pracy w takich placówkach jak ośrodki sportowe i wypoczynkowe, hotele, biura podróży, centra rekreacji i odnowy biologicznej (średnie ocen 4,3–3,5). Na podobnym poziomie kształtowały się ich oczekiwania związane z przygotowaniem do prowadzenia samodzielnej działalności gospodarczej (3,7). Z kolei w dużo mniejszym stopniu ankietowani ukierunkowywali się na przygotowanie do pracy w jednostkach administracji rządowej i samorządowej (2,3), jak również w organizacjach społecznych (2,5).

Kompleksowa analiza przeprowadzona w ramach wyróżnionych podgrup (wg zmiennych metryczkowych) pokazała, że opinie badanych w tym względzie były istotnie zróżnicowane najczęściej przez płeć i wyniki w nauce uzyskane w szkole średniej. Kobiety wykazały przy większości ocenianych elementów wyższe oczekiwania niż mężczyźni, przy czym istotne statystycznie różnice dotyczyły przygotowania do pracy w centrach rekreacji i odnowy biologicznej, a także w organizacjach o charakterze społecznym. Podobnie lepsi uczniowie (ze szkoły średniej) oczekiwali wyższego poziomu przygotowania zawodowego niż to odnotowano w przypadku pozostałych badanych, przy czym znamienne różnice dotyczyły przygotowania do pracy w centrach rekreacji i odnowy biologicznej oraz w placówkach administracji rządowej i samorządowej (Tab. 1A).

Miejsce zamieszkania i sytuacja materialna różnicowały opinie badanych jedynie w odniesieniu do pojedynczych elementów, zaś w przypadku takich zmiennych jak: typ ukończonej szkoły średniej, wykształcenie ojca i matki nie wykryto istotnych statystycznie różnic.

Badani studenci wypowiedzieli się również na temat konkretnych umiejętności zawodowych, jakie chcieliby nabyć w toku studiów. Najwyższe oczekiwania dotyczyły umiejętności organizowania przedsięwzięć turystyczno-rekreacyjnych (4,1), przygotowania oferty turystycznej i rekreacyjnej (3,8) i nabycia umiejętności menedżerskich (3,8). Poza oczekiwaniami specjalistycznymi związanymi z kierunkiem kształcenia ankietowani liczyli również w podobnym stopniu na ogólny rozwój intelektualny (na poziomie oceny dobrej w skali pięciopunktowej) i opanowanie języków obcych (3,8). Z kolei najniższe oczekiwania badanych (zaledwie na poziomie dostatecznym) dotyczyły umiejętności obsługi komputera.

Przeprowadzona analiza statystyczna z uwzględnieniem zmiennych metryczkowych pokazała, że jedynie płeć okazała się znamienne różnicować opinie badanych. Kobiety wykazały tu wyższe oczekiwania niż mężczyźni, przy czym różnice istotne statystycznie wystąpiły dwukrotnie – w przypadku przygotowania do dalszego kształcenia oraz ogólnego rozwoju intelektualnego (Tab. 1B).

Tabela 2. Oczekiwania badanych dotyczące przygotowania zawodowego a motywy wyboru kierunku studiów i plany po ich ukończeniu

wyszczególnienie	ogółem badani	Motywy wyboru kierunku studiów I stopnia									Plany po ukończeniu studiów I stopnia					
		chęć zdobycia zawodu związanego z kierunkiem studiów			uzdolnienia, zainteresowania w zakresie turystyki, rekreacji i sportu			atrakcyjność kierunku studiów			podjęcie magisterskich studiów uzupełniających			podjęcie zatrudnienia i dalszego kształcenia		
		osoby, które wskazały na ten motyw	pozostałe osoby	poziom istotności	osoby, które wskazały na ten motyw	pozostałe osoby	poziom istotności	osoby, które wskazały na ten motyw	pozostałe osoby	poziom istotności	osoby, które zadeklarowały taki plan	pozostałe osoby	poziom istotności	osoby, które zadeklarowały taki plan	pozostałe osoby	poziom istotności
A. Przygotowanie do pracy w placówkach typu:																
a.	3,6	3,7	3,5	0,243	3,7	3,4	0,250	3,5	3,7	0,488	3,6	3,6	0,844	3,8	3,5	0,128
b.	3,7	4,0	3,4	0,002	3,6	3,8	0,498	3,7	3,7	0,969	3,8	3,5	0,116	3,7	3,7	0,791
c.	3,9	4,3	3,6	0,001	4,1	3,7	0,039	4,1	3,8	0,097	4,0	3,9	0,419	4,1	3,9	0,353
d.	4,3	4,4	4,2	0,143	4,4	4,0	0,014	4,4	4,2	0,274	4,4	4,1	0,019	4,2	4,3	0,440
e.	3,5	3,8	3,2	0,009	3,6	3,2	0,075	3,8	3,2	0,004	3,7	3,2	0,009	3,5	3,5	0,707
f.	2,3	2,3	2,3	0,999	2,3	2,4	0,610	2,4	2,3	0,618	2,3	2,3	0,846	2,3	2,3	0,974
g.	2,5	2,5	2,5	0,966	2,5	2,4	0,780	2,6	2,3	0,162	2,6	2,3	0,109	2,6	2,4	0,380
h.	3,7	4,0	3,5	0,042	3,7	3,9	0,253	3,7	3,8	0,501	3,7	3,8	0,872	4,1	3,6	0,038
B. Wiedza i umiejętności w zakresie:																
a.	4,1	4,4	3,8	0,001	4,2	3,9	0,038	4,4	3,9	0,011	4,2	4,0	0,125	4,0	4,1	0,547
b.	3,8	4,0	3,6	0,030	4,0	3,5	0,023	4,0	3,7	0,060	4,0	3,6	0,028	3,8	3,8	0,674
c.	3,8	4,0	3,6	0,014	3,8	3,8	0,718	4,0	3,7	0,187	4,0	3,5	0,008	3,7	3,8	0,611
d.	3,0	3,2	2,9	0,175	2,9	3,3	0,150	3,1	3,0	0,409	3,1	3,0	0,637	3,2	3,0	0,290
e.	3,8	4,0	3,6	0,047	3,8	3,8	0,687	3,8	3,8	0,801	3,8	3,7	0,407	3,9	3,7	0,295
f.	3,6	3,7	3,5	0,323	3,7	3,4	0,159	3,8	3,5	0,036	3,7	3,5	0,275	3,8	3,5	0,098
g.	4,0	4,2	3,8	0,034	4,2	3,7	0,031	4,2	3,9	0,057	4,1	3,8	0,096	4,1	4,0	0,796

Objaśnienia jak dla Tab. 1.

Oczekiwania badanych wobec studiów I stopnia a motywacja ich podjęcia

W świetle literatury przedmiotu czynnikiem, który w znacznym stopniu rzutuje na oczekiwania studentów wobec procesu oraz wyników kształcenia są motywacje, jakie skłaniają ich do wyboru określonego kierunku studiów [7].

W ramach badań podjęto zatem próbę wyznaczenia elementów, które najczęściej wpływały na decyzje edukacyjne studentów. Wyniki badań pokazały, że ankietowani w większości kierowali się w swoich wyborach więcej niż jednym motywem, przy czym najczęściej wskazywano na zgodność kierunku kształcenia z uzdolnieniami i zainteresowaniami (ok. 2/3 badanych), chęć zdobycia zawodu zgodnego z kierunkiem kształcenia (blisko połowa respondentów) oraz atrakcyjność kierunku studiów (ponad 41%).

Tabela 2 pokazuje zróżnicowanie oczekiwań wobec studiów, badanych charakteryzujących się odmiennymi motywami przy ich podejmowaniu. I tak, studenci kierujący się chęcią zdobycia zawodu zgodnego z kierunkiem kształcenia wykazali w większości wyższe oczekiwania zarówno wobec przygotowania do pracy w określonych placówkach jak również poziomu wiedzy i umiejętności niż pozostali ankietowani.

Uzdolnienia i zainteresowania turystyką, rekreacją i sportem okazały się motywem znacząco rzutującym na opinie badanych w odniesieniu do oczekiwań wobec przygotowania zawodowego w ośrodkach wypoczynkowych i sportowych, a także w zakresie organizowania przedsięwzięć turystyczno-rekreacyjnych, przygotowywania oferty turystycznej i rekreacyjnej oraz ogólnego rozwoju intelektualnego. Tak zmotywowani studenci wskazywali przy tym na wyższe potrzeby w zakresie tych elementów.

Z kolei powołujący się na atrakcyjność kierunku studiów jako główny bodziec do ich podjęcia, zgłaszali wyższe oczekiwania wobec przygotowania do pracy w centrach rekreacji i odnowy biologicznej, a także w zakresie organizowania przedsięwzięć turystyczno-rekreacyjnych i przygotowania do dalszego kształcenia.

Oczekiwania a plany edukacyjno-zawodowe badanych

W pracy podjęto również próbę ustalenia, czy i w jakim stopniu plany edukacyjno-zawodowe na okres po ukończeniu studiów I stopnia rzutowały na aktualne oczekiwania badanych wobec studiów. W tym celu porównano opinie studentów o odmiennych planach na przyszłość.

Przeprowadzone badania pokazały, że w powszechnych deklaracjach o kontynuowaniu studiów na II stopniu, najliczniejsza grupa (62%), planuje po ukończeniu studiów I stopnia kształcić się dalej. Studenci ci mieli jednocześnie wyższe oczekiwania wobec procesu kształcenia niż pozostali badani, zaś istotne różnice odnotowano w czterech na piętnaście opiniowanych elementów. Z kolei co trzeci badany zamierzał połączyć dalsze kształcenie z pracą zawodową. Ci studenci deklarowali jednocześnie znamienne wyższe oczekiwania niż pozostali badani jedynie wobec przygotowania do prowadzenia samodzielnej działalności gospodarczej (Tab. 2).

Zmianę kierunku kształcenia na studiach II stopnia planował zaledwie co szósty badany, przy czym oczekiwania tych osób nie różniły się znacząco od oczekiwań wobec studiów pozostałych badanych.

Dyskusja

Dokonując wyboru kierunku studiów, młodzi ludzie obierają mniej lub bardziej świadomą strategię, nie tylko edukacyjną,

ale także zawodową. Z tymi wyborami wiąże się również określone oczekiwania wobec uczelni i kierunku kształcenia.

Wyniki zrealizowanych badań pokazały, że studenci rozpoczynający naukę w ZWWF na kierunku turystyka i rekreacja mają wysokie oczekiwania wobec studiów. Szczególnie ważne jest dla nich dobre przygotowanie do pracy w placówkach, których działalność bezpośrednio łączy się z kierunkiem kształcenia. Wykazali ponadto duże zainteresowanie samodzielną działalnością gospodarczą.

Poza wyraźnie wyartykułowanymi oczekiwaniami profesjonalnymi, zgłosili także zapotrzebowanie na dobre przygotowanie do dalszego kształcenia i warunki umożliwiające ogólny rozwój intelektualny.

W świetle wyników przeprowadzonych badań zastanawiający jest niski poziom oczekiwań dotyczących umiejętności w zakresie obsługi komputera. Tymczasem taka umiejętność wiąże się z usprawnieniem w wykonywaniu wielu zadań w turystyce związanych z administrowaniem i komunikowaniem się, ułatwia zdobywanie nowych informacji i wiedzy, przetwarzanie danych. Na podstawie prezentowanych badań trudno jednak o jednoznaczną interpretację tego faktu, chociaż najbardziej prawdopodobne wydaje się, że większość studentów była przekonana o swoich umiejętnościach w tym zakresie wyniesionych ze szkoły średniej.

Przeprowadzone badania potwierdziły także odnotowany w literaturze przedmiotu fakt, że oczekiwania studentów dotyczące przebiegu procesu kształcenia, a przede wszystkim jego efektów, kształtowane są w dużej mierze w oparciu o wyobrażenia przyszłej roli zawodowej i motywacje, jakie skłoniły ich do wyboru kierunku studiów [7, 17]. Osoby zmotywowane prozawodowo, a także kierujące się uzdolnieniami i zainteresowaniami turystyką, sportem i rekreacją miały z reguły wyższe oczekiwania niż pozostali badani. Warto przy tym podkreślić, że te dwa motywy dominowały w decyzjach edukacyjnych studentów rozpoczynających naukę w ZWWF w ramach badanego kierunku, co jednocześnie świadczy o dojrzałości ich wyborów i dobrze prognozuje na efekty procesu kształcenia. Posiadane zainteresowania warunkują bowiem motywację do działania, do nauki i pogłębiania swojej wiedzy i umiejętności [19], stąd wybór kierunku kształcenia zgodny z zainteresowaniami i predyspozycjami wpływa na powodzenie w studiach, a także na stosunek do przyszłego zawodu i efekty pracy zawodowej [5].

Konfrontacja prezentowanych wyników z rezultatami wcześniejszych badań przeprowadzonych wśród studentów tego samego kierunku, ale kończących już naukę na poziomie licencjackim w roku akademickim 2006/2007 [3], pokazuje dużą ich zbieżność. W obu przypadkach badani kierowali się głównie zainteresowaniami i prozawodowymi motywami przy podejmowaniu studiów. Podobne były także ich plany edukacyjno-zawodowe po ukończeniu studiów I stopnia.

Uzyskane wyniki potwierdziły także odnotowany w wcześniejszych badaniach fakt, że studia licencjackie są dla większości badanych etapem przejściowym do studiów II stopnia, nie zaś krótszą drogą do zawodu [3]. Za słusznością takiej tezy przemawiały również wyniki badań przeprowadzonych na próbie ogólnopolskiej [18].

W pracy ustalono także, że badani liczą na zdobycie dodatkowych kwalifikacji poza programem studiów. Niezbędne wydaje się więc uruchomienie stosownych kursów, warsztatów bądź innych zajęć fakultatywnych umożliwiających nabycie uprawnień pilota wycieczek, przewodnika turystycznego, kierunkowych uprawnień instruktorskich, opiekuna wycieczek szkolnych oraz wychowawcy placówek wypoczynku dzieci i młodzieży, bowiem na tych uprawnieniach badany najbardziej zależy. Badania przeprowadzone wśród pracodawców pokazują bowiem, że posiadanie tego rodzaju dodatkowych kwalifikacji (oprócz kierunkowego wykształcenia) znacznie

podnosi atrakcyjność kandydata na turystycznym rynku pracy. Ponadto pracodawcy chętnie zatrudniają instruktorów sportu i rekreacji, przy czym szczególnie cenne jest tu posiadanie uprawnień w zakresie fitness, oraz aerobiku, tenisa, pływania, nurkowania, windsurfingu, a także narciarstwa zjazdowego i snowboardu [1].

Wobec tak sformułowanych w pracy oczekiwań studentów istotną kwestią pozostaje ich realizacja. Wiąże się to jednak nie tylko z jakością usługi (oferty) uczelnianej, ale także z potrzebą zaangażowania się samych studentów. Tymczasem patrząc na ustalenia dotyczące charakterystyki sylwetki podejmujących studia – badani z reguły to przeciętni absolwenci szkoły średniej i jak pokazuje praktyka – nie zawsze skłonni do odpowiedniego wysiłku intelektualnego i fizycznego. Otwarta pozostaje więc kwestia, w jaki sposób dążąc do usatysfakcjonowania klienta-studenta, przekazując mu określoną usługę edukacyjną uzyskać odpowiednią jakość kształcenia, by nie obniżyć wartości dyplomu.

Ze względu na charakter doboru próby, wyniki przeprowadzonych badań nie pozwalają wprawdzie na dokonanie generalizacji wniosków końcowych, ale potwierdzają ogólne prawidłowości odnotowane we wcześniejszych badaniach, istotne dla procesu kształcenia na kierunku turystyka i rekreacja.

Wnioski

Poszukując odpowiedzi na pytanie, jakie oczekiwania wobec studiów i przyszłego zawodu towarzyszą studentom rozpoczynającym naukę oraz jaka jest hierarchia i uwarunkowania tych oczekiwań, ustalono:

1. Badanych charakteryzował wysoki poziom oczekiwań prozawodowych w zakresie określonych umiejętności umożliwiających podjęcie pracy w placówkach takich, jak: ośrodki sportowe i wypoczynkowe, hotele i biura podróży. Badani wykazywali także dość duże zainteresowanie samodzielną działalnością gospodarczą.

2. Oczekiwania studentów wobec procesu kształcenia znacznie różnicowała płeć, poziom przygotowania do studiów, motywy podjęcia kształcenia oraz plany edukacyjno-zawodowe.

3. Studenci pierwszego roku deklarowali zainteresowanie nabyciem w czasie studiów dodatkowych, pozaprogramowych uprawnień i kwalifikacji.

Podziękowania

Badania finansowano przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, projekty nr AWF-BW.III/17 i AWF-BW.III/29.

Piśmiennictwo

1. Alejziak B. (2005) Analiza ofert pracy oraz poszukiwanych kwalifikacji w sektorze usług turystycznych. Raport z badań przeprowadzonych w 2003 roku. *Folia Turistica*, 16, 37-63.
2. Bosiacki S. (2001) Kształcenie w zakresie turystyki i rekreacji na tle standardów międzynarodowych. [w]: A. Nowakowska (red.) Cele i treści akademickiego kształcenia w dziedzinie turystyki i rekreacji. *Zeszyty Naukowe AWF Kraków*, 81, 20-28.
3. Buchta K., Skiert M. (2008) Assessment of professional qualifications and educational plans by tourism and recreation graduates. *Pol. J. Sport Tourism*, 1-2, 15, 69-72.
4. Chelmecki B. (2007) Kształcenie kadr na potrzeby kultury fizycznej z perspektywy Procesu Bolońskiego. [w]: J. Nowocien (red.) Społeczno-edukacyjne oblicza współczesnego

- sportu i olimpizmu. Wychowanie patriotyczne przez sport. AWF, PAOL, Fundacja Centrum Edukacji Olimpijskiej, Warszawa, 180-185.
5. Cieśliński R. (2006) Proces dydaktyczno-wychowawczy w Zamiejscowym Wydziale Wychowania Fizycznego w Białej Podlaskiej w opinii studentów. *Rocznik Naukowy ZWWF w Białej Podlaskiej*, 13, 171-189.
 6. Jarmuła-Kliś T. (1996) Studenci krakowskiej Akademii Wychowania Fizycznego w zmieniającej się rzeczywistości społecznej. Wydawnictwo Monograficzne AWF Kraków, 69.
 7. Jaworski Z. (1989) Studenci AWF'89 o sobie. Instytut Badań Problemów Młodzieży, Warszawa.
 8. Jaworski Z. (2008) Studia turystyki i rekreacji w Polsce: programy i podmioty – propozycje standardów. ALMAMER Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa.
 9. Kozioł L. (2001) System zapewniania jakości kształcenia kadr w zakresie turystyki i rekreacji. [w]: A. Nowakowska (red.) Cele i treści akademickiego kształcenia w dziedzinie turystyki i rekreacji. *Zeszyty Naukowe AWF Kraków*, 81, 29-40.
 10. Kruczek Z. (1993) Reformowanie studiów turystycznych w Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie. *Folia Turistica*, 4, 117-128.
 11. Olszewska-Matz A., Siwiński W. (1987) Wpływ motywów wyboru zawodu i szkoły na wyniki procesu dydaktycznego (Na przykładzie Wydziału Turystyki i Rekreacji AWF w Poznaniu). *Roczniki Naukowe AWF w Poznaniu*, 36, 307-311.
 12. Ruben B.D. (2003) Pursuing Excellence in Higher Education: Eight Fundamental Challenges. Jossey – Bass, San Francisco.
 13. Surówka-Fenczyn I. (1992) Motywy wyboru kierunków kształcenia u studentów turystyki i rekreacji. *Folia Turistica*, 3, 95-101.
 14. Świerzbowska-Kowalik E. (1993) Nauczyciele akademicki i studenci. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe*, 1, 90-99.
 15. Tuning Educational Structures in Europe. www.tuning.unideusto.org.
 16. Winiarski R. (2001) Sylwetka absolwenta wyższych studiów w zakresie turystyki i rekreacji. [w]: A. Nowakowska (red.) Cele i treści akademickiego kształcenia w dziedzinie turystyki i rekreacji. *Zeszyty Naukowe AWF Kraków*, 81, 41-46.
 17. Wójcicka M. (1999) Oczekiwania studentów wobec studiów i wybranego kierunku. Komunikat z badań. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe*, 14, 56-71.
 18. Wójcicka M. (2001) Dywersyfikacja w szkolnictwie wyższym. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe*, 18, 7-23.
 19. Zdebski J. (1993) Dobór na studia, kształcenie i zatrudnienie specjalistów turystyki. [w]: H. Grabowski, H. Sozański, R. Winiarski, J. Zdebski (red.) Społeczno-pedagogiczne problemy kształcenia w uczelniach wychowania fizycznego. AWF, Kraków, 55-64.

Otrzymano: 23.07.2009

Przyjęto: 13.08.2009